

УДК 378

Н. В. МОСЬПАН

м. Київ

Monavik@ukr.net

ПОНЯТТЯ «СОМРЕТЕНСЕ» ТА «СОМРЕТЕНСУ» В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ТА АМЕРИКАНСЬКОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОСТОРИ

Політика інтеграції системи вищої освіти України в Європейській простір вищої освіти вимагає чіткого тлумачення та розуміння англомовної педагогічної термінології та її адаптації до вітчизняного наукового простору. У статті представлено аналіз тлумачення базових понять «competence» та «competency» у Європейському та американському педагогічному дискурсі. Матеріалом нашого дослідження слугують роботи вчених ЄС та США. Аналіз показав, що в науковому педагогічному просторі ЄС широко використовують термін «competence», тоді як теорія «competency» походить із США. Термін «competency» вважають більш точним, або просто сучасним виразом. Неоднозначність тлумачення цих понять свідчить про недосконалість концепції «competence» в педагогічній практиці.

Ключові слова: вища освіта, знання, компетенція, навички, термін.

У новому Законі України «Про вищу освіту» чітко визначена державна політика у сфері вищої освіти, що «ґрунтується на принципах: міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейській простір вищої освіти, за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи» [1]. Відповідно, державна політика має бути спрямована на розвиток міжнародного співробітництва у сфері вищої освіти в першу чергу через гармонізацію законодавчих та інших нормативно-правових актів України у сфері вищої освіти з Європейськими. Одним з основних напрямків міжнародного співробітництва вищих навчальних закладів є: «створення спільних освітніх і наукових програм з іноземними вищими навчальними закладами, науковими установами, організаціями» [1]. Це вимагає чіткого тлумачення та розуміння англомовної педагогічної термінології та її адаптації до вітчизняного наукового простору. Серед таких базових понять виділяємо терміни «competence» та «competency», які широко використовуються в офіційних документах Європейського Союзу (ЄС) та англомовній науковій літературі.

У вітчизняному науковому просторі термін «competence» отримав широке розповсюдження, проте він перекладається дослідниками двома термінами – «компетентність» і «компетенція», що викликає певні труднощі в трактуванні цих понять. Метою нашої стат-

ті є вивчення та аналіз тлумачення базових понять «competence» та «competency» в Європейському та американському педагогічному дискурсі для їх адекватного перекладу та тлумачення у вітчизняній практиці. Матеріалом нашого дослідження слугують дослідження вчених ЄС, США, Австралії, звіти Європейської Комісії та словники.

Вивчення та аналіз наукової літератури показав, що в науковому педагогічному просторі ЄС широко використовують термін «competence» (Oliver (1990), Hager (1994), Slavík (2008)), тоді як «велика частина теорії «competency» походить із США» [8, 5]. Проте, слід зазначити, що в американській та австралійській літературі використовують обидва терміни «competency» та «competence» як різні поняття (Allen (2005), Mulder (2008), Ott (2014)). Деякі дослідники вважають термін «competency» більш точним, адекватним або просто більш сучасним виразом [3, 5].

Така незрозуміла ситуація з термінологією вимагає звернутися до словників. Словник Лонгман трактує термін «competence» поряд із «competency» як можливість робити щось відповідним чином. Виділяють професійну, лінгвістичну, технічну та ін. «competence». Термін «competency» трактують як формальну навичку, необхідну для виконання певної роботи [6, 291]. Е-словник «АВВУ Lingva 5» термін «competence» також трактує як «можливість робити щось добре або ефективно». Варто зауважити, що словник

«АВВУ Lingva 5» термін «*competence*» перекладає як: «1) уміння, здатність; компетентність; 2) статок; 3) компетенція, правомочність, правоздатність, діездатність; 4) компетенція». Отже, згідно зі словниками, під терміном «*competence*» перш за все розуміють «уміння» або «можливість». Хоча перекладається це слово може двома поняттями: «компетенція» та «компетентність», що й вимагає звернутися до наукової літератури для його уточнення.

Вивчення літератури показало, що існує безліч визначень концепту «*competence*» та існує багато суперечок про його міжнародну концептуалізацію. Вивчаючи феномен компетентного вчителя, Б. Олівер (Oliver B.) дійшов висновку, що «*competence*» можна розглядати як набір навичок або знань, які можна вибирати та використовувати залежно від навчальної ситуації. «*Competence*» також можна розглядати як ступінь або рівень можливості, які повинні бути оцінені. Крім того, сюди відносять якість людини чи стан його буття [9, 187].

«*Competence*» розглядається як здатність успішно виконувати задачі. Це володіння набором відповідних знань, умінь і навичок таких як вирішення проблем, аналізу, спілкування, розпізнавання образів та відповідних відносини [5, 4].

Під «*competence*» розуміють відмінні здібності (*excellent capability*). Вона включає знання, навички, відносини та досвід, а також можливість виконувати завдання в певному контексті, на високому рівні якості [12].

У своєму дослідженні М. Малдер та ін. під «*competence*» розуміють: інтегровані можливості, які складаються із сукупності знань, навичок і відносин (*knowledge, skills, attitudes*), необхідні для виконання завдання та вирішення проблем та ефективного функціонування в певній професії, організації, роботі, ролі та ситуації [8, 3].

Поняття «*competence*» пов'язують з результатами навчання [3]. На рівні ЄС, Дублінські дескриптори разом утворюють систематичну цілісність «*competences*», які є важливими для бакалаврських і магістерських програм:

- знання та розуміння (*Knowledge and insight*);
- застосування знань і розуміння (*Application of knowledge and insight*)

- процес прийняття рішення (*Development of judgment*);
- спілкування (*Communication*);
- навчання навичкам (*Learning skills*).

Вони досить чітко вказують на те, що випускник повинен вміти робити, розрізняючи рівні навчання бакалаврів, магістрів і докторів філософії (PhD) та в чому бути компетентним [8, 8–9].

У визначенні сутності поняття «*competences*» дослідники намагаються використовувати інтегрований підхід, який дозволяє розглядати «*competence*» (їх наповнення) через динамічну сукупність якостей, які разом забезпечують компетентну діяльність (дію) або є складовою кінцевого продукту освітнього процесу. Під ним вони розуміють кілька термінів: *здібність, атрибут, здатність, майстерність, компетентність*, які використовуються часто, і якоюсь мірою збігаються в значенні. Усі вони відносяться до людини й до того, що він (або вона) в змозі досягти. Терміни «*ability*», яке можна перекласти як «здатність, спроможність, придатність або вміння» та «*skill*» – «*вміння*», частіше використовуються в значенні «можливість, або здатність». Вони часто використовуються з більш обмеженим змістом, ніж «*competences*» [12, 27].

Тим не менше, ці два терміни «передані вміння» (*transferable skills*) та «загальні компетенції» (*generic competences*) можна розглядати як такі, що мають однаковий зміст. Вони відносяться до загальних компетенцій, які можуть бути виявлені в різних освітніх програмах на певному рівні [12, 28].

Крім того, дослідники під «*competences*» розуміють *знання і розуміння* (*knowing and understanding*) (теоретичне знання академічної галузі, здатність знати й розуміти), *знання як діяти* (*knowing how to act*) (практичне й оперативне застосування знань у певних ситуаціях), *знання як бути* (*knowing how to be*) (цінність як невід'ємний елемент способу сприйняття та існування з іншими в соціальному контексті). «*Competences*» представляють собою поєднання атрибутів (повага до знань та їх додатків, відношень, вмінь та обов'язків), які описують рівень або ступінь, на якому людина здатна їх виконувати [12, 28].

У цьому контексті, «*competences*» або їх набір означає, що людина ставить у дію певну здатність або навик і виконує завдання, де

він або вона в змозі продемонструвати, що вони можуть зробити це таким чином, що дозволяє оцінити рівень досягнень. «Competences» можуть бути оцінені та розвинені за допомогою вправ та освіти.

Дослідники виокремлюють два різні набори «competences»: навчально-предметні компетенції, пов'язані з певною сферою предметної діяльності. Вони мають вирішальне значення для будь-якого ступеня, тісно пов'язані з конкретними знаннями в певній галузі навчання та мають бути представлені в освітніх програмах. У розробці та переробці освітніх програм, важливо, щоб ВНЗ брав до уваги потреби суспільства, а також нинішні й майбутні можливості працевлаштування. У той час ці загальні компетенції повинні бути в балансі з тими предметами, що пов'язані з розвитком навчальних програм і ступенів, вони мають важливе значення для життя [12, 28].

Отже, мова «competence» є найбільш адекватною для опису мети та результатів навчання. Орієнтація стандартів освіти, освітніх програм і навчальних планів на результати («competence») сприяє порівнянню та прозорості кваліфікацій, що здобуває особа.

Ряд дослідників зазначають, що «concept of competence» відрізняється від «concept of competency», де «competence» є більш цілісною концепцією, у той час як «competency» є більш біхевіористською [8, 3].

Зроблений М. Малдером огляд літератури про освіту, засновану на «competency» та орієнтовану на «competence» (competency-based and competence-oriented education) показав, що ця теорія базується на постійній дослідницькій програмі з розвитку «competence», яка розпочалася в кінці 90-х років минулого століття, тоді як велика частина теорії «competency» походить із США [8, 5].

Д. Ройс Садлер (D. Royce Sadler) зазначає, що «competency» часто розуміють як навик або практику. «Competence», навпаки, часто розглядають як комплекс дискретних «discrete competencies», які можуть бути незалежно перевірені об'єктивними засобами. «Competence» включає можливість вибору з ряду «competencies» для досягнення певної мети в конкретному контексті [7, 5].

Дж. Аллен (Allen J.) визначає поняття «concept of competencies» як можливість навчатися та навчати, здатність виконувати

різну діяльність людини, таку як робота або навчання та бути готовим до змін. Вони також розуміють під «competencies» характеристики компетентних і працездатних випускників ВНЗ [2, 50].

У Департаменті Освіти в США компетенцію «competency» визначають як «інтеграцію навичок, умінь і знань, які зосереджені на конкретне завдання» [10].

Поняття «competency» безпосередньо пов'язують із конкретною професійною галуззю та з можливістю працевлаштування (Van der Klink, 2003), тому воно особливо добре відображається в професійних програмах для магістратури [4, 40–41].

Зазначають, що «competency» не означає бути експертом або досвідченим, тому навчальна програма, основана на «competency» (competency-based curriculum) повинна сприяти трансформації (переходу) навчання студентів у результати, на основі продуктивності. Також припускають, що поєднання значення та результатів є невід'ємною частиною визначення «competency». Змістом «competency» є знання, вміння, або здібності, а результатом – ефективне виконання очікуваних стандартів. «Competency» є контекстуальними (залежать від сфери застосування) і включають поєднання навичок, знань або відносин у контексті застосування [4, 41].

Також «competency» визначають як «...емпірично підтверджений, систематичний опис професійної діяльності в певній професійній сфері». Дослідники переконані, що концепція (concept of competencies) не є досконалою та має декілька тлумачень і проблем. До таких проблем відносять: відсутність специфічності «competency», відсутність точного та ясного взаємозв'язку між освітою та професійною діяльністю, надмірний акцент на професійних вимогах, що вимагає продовження вирішення проблеми визначення «competency» [4, 42].

Р. Шавелсон (R. Shavelson) описує «competency» як складну здатність, тісно пов'язану з діяльністю в реальних життєвих ситуаціях. Інші дослідники вважають термін «competency» більш точним, адекватним чи просто більш сучасним виразом [7, 5].

Отже, вивчення та аналіз літератури дає змогу зробити наступні висновки. В англомо-

вному педагогічному просторі широко використовують обидва терміни: «*competence*» та «*competency*». Проте термін «*competence*» є більш притаманним для Європейського освітнього простору, тоді як «*competency*» для американського.

Ці терміни використовують для визначення як схожих, так і різних понять. Під терміном «*competence*» розуміють: 1) набір знань, умінь і навичок, відносин та досвіду, який можна вибирати та використовувати залежно від професійної ситуації; 2) здатність успішно виконувати задачі на високому рівні якості, яку повинна бути оцінена; 3) результати навчання у ВНЗ; 4) якість людини чи стан його буття. Відповідно до нашого висновку визначення М. Малдером «*competence*» як «інтегрованих можливостей, які складаються із сукупності знань, навичок і відносин, необхідних для виконання завдання, вирішення проблем та ефективного функціонування в певній професії, організації, роботі, ролі та ситуації» можна вважати найповнішим.

Під терміном «*competency*» розуміють: 1) інтеграцію навичок, умінь і знань, які зосереджені на виконанні конкретного завдання; 2) поєднання навичок, знань або відносин під час застосування в конкретній професійній галузі; 3) здатність виконувати різну діяльність людини, таку як робота або навчання та бути готовим до змін. «*Competency*» розуміють як практичну реалізацію навичок і знань у певній професійній сфері. «*Competence*», навпаки, розглядають як комплекс дискретних «*competencies*», які можуть бути незалежно перевірені об'єктивними засобами. «*Competence*» включає можливість вибору з ряду «*competencies*» для досягнення певної мети в конкретному контексті.

Аналіз англомовної наукової літератури показав, що концепція «*competencies*» не є досконалою та має декілька тлумачень і проблем. Виходячи з детального аналізу визначення понять «*competence*» та «*competency*» в Європейському та американському науковому педагогічному просторі, вважаємо за коректне переводити термін «*competence*» або «*competency*» (амер.) як «компетенція» (знання, навички, результати навчання), а термін «*competency*» як «компетентність» (застосування їх у професійній сфері). У подальших

дослідженнях плануємо зробити порівняльний аналіз використання цих концептів в Європейському та вітчизняному науковому просторі.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Allen J. Measuring Competencies of Higher Education Graduates [Електронний ресурс] // New Directions for Institutional Research. – 2005. – № 126. – Р. 49–59. – Режим доступу: http://www.researchgate.net/publication/227669654_Measuring_competencies_of_higher_education_graduates
3. Banta T. W. Assessing student competence in accredited disciplines: Pioneering approaches to assessment in higher education [Електронний ресурс]. – Р. 1–12. – Режим доступу: <https://cms.bsu.edu/-/media/WWW/DepartmentalContent/Effectiveness/pdfs/LendingLibrary/AssessingCompetence.pdf>
4. Choudaha R. Competency-Based Curriculum for a Master's Program in Service (SSME): an Online Delphi Study. A Dissertation [Електронний ресурс]. – 2008. – Режим доступу: file:///D:/%D0%97%D0%B0%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%BA%D0%B0/Rahul_Dissertation_Final.pdf
5. Hager P. General Issues about Assessment of Competence Assessment & Evaluation in Higher Education [Електронний ресурс] / Hager P., Goncz A., Athanasou J. – 1994. – Vol. 19, No. 1. – Режим доступу: <http://www.clinteach.com.au/assets/General-Issues-about-Assessment-of-Competence.pdf>
6. Longman Exam Dictionary, Pearson Education Limited. – 2006. – 1831p.
7. Modeling and Measuring Competencies in Higher Education. Sense Publishers [Електронний ресурс]. – 2013. – 235 p. – Режим доступу: <https://www.sensepublishers.com/media/1531-modeling-and-measuring-competencies-in-higher-education.pdf>
8. Mulder M. The new competence concept in higher education: error or enrichment? [Електронний ресурс] / Mulder M., Gulikers J. – New York, 2008. – 16 p. – Режим доступу: <http://www.mmulder.nl/PDF%20files/2008-03-31%20Paper%20Mulder%20AERA%202008.pdf>
9. Oliver B. Defining Competence: The Case of Teaching [Електронний ресурс] / Oliver B // Journal of Teaching in Physical Education. – 1990. – № 9. – Р. 184–188. – Режим доступу: <http://journals.humankinetics.com/jtpe-back-issues/jtpevolume9issue3april/definingcompetencethecaseofteaching>
10. Ott M. A competency-based approach to the master's degree preparation of higher education professionals [Електронний ресурс] / Ott M., Vaca E. // A Journal of Case Studies in Accreditation and Assessment. – 2014. – Vol. 4. – Режим доступу: <http://www.aabri.com/manuscripts/141948.pdf>
11. Slavík M. Teachers' Competences [Електронний ресурс] // Czech University of Life Sciences Prague, Institute of Education and Communication, 2008. – Режим доступу: <http://www.slideshare.net/gueste538c3/teachers-competences>
12. Universities' contribution to the Bologna process. Tuning Project [Електронний ресурс]. – 2-nd ed. – 2008. – 160 p. – Режим доступу: http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/Publications/ENGLISH_BROCHURE_FOR_WEBSITE.pdf

N. MOSPAN
Kyiv

A CONCEPT «COMPETENCE» AND «COMPETENCY» IN EUROPEAN AND AMERICAN PEDAGOGICAL SPACE

The policy of integration of higher education in Ukraine in the European Higher Education Area requires a clear interpretation and understanding of English pedagogical terminology and its adaptation to the national scientific area. The article analyzes the interpretation of basic concepts of «competence» and «competency» in European and American pedagogical discourse. The works of EU and USA scientists serve the material of our study. The analysis shows that in the EU scientific pedagogical area the term «competence» is commonly used, while the theory of «competency» comes from the USA. The term «competency» is considered to be more detailed or advanced expression. Ambiguity in interpretation of these concepts demonstrates the shortcomings of concept of «competence» in pedagogical practice.

Key words: competence, higher education, knowledge, skills, term

Н. В. МОСЬПАН
г. Киев

ПОНЯТИЯ «COMPETENCE» И «COMPETENCY» В ЕВРОПЕЙСКОМ И АМЕРИКАНСКОМ ПЕДАГОГИЧЕСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ

Политика интеграции системы высшего образования Украины в Европейском пространстве высшего образования требует четкого толкования и понимания англоязычной педагогической терминологии и ее адаптации к отечественному научному пространству. В статье представлен анализ толкования базовых понятий «competence» и «competency» в Европейском и американском педагогическом дискурсе. Материалом нашего исследования служат работы ученых ЕС и США. Анализ показал, что в научном педагогическом дискурсе ЕС широко используют термин «competence», тогда как теория «competency» происходит из США. Термин «competency» считают более точным, или просто современным выражением. Неоднозначность толкования этих понятий свидетельствует о несовершенстве концепции «competence» в педагогической практике.

Ключевые слова: высшее образование, знание, компетенция, навыки, термин

Стаття надійшла до редколегії 18.10.2015

УДК 37+23/28+342.841+347.63

В. І. МУСІЄНКО-РЕПСЬКА
м. Одеса

ФЕНОМЕН «НАСИ́ЛЬСТВО-НЕНАСИ́ЛЬСТВО» В ХРИСТИЯНСЬКІЙ ПЕДАГОГІЦІ

У статті розглянуто сутність феномена «наси́льство-ненаси́льство» у світському й християнському розумінні. Розкрито шляхи виховання ненаси́льствау дітей за біблійськими заповідями.

Ключові слова: наси́льство, ненаси́льство, християнська педагогіка, етика, заповіді Абсолюта, Бог, Любов, Доброта.

Друга половина ХХ ст. залишило нам у спадок, за словами А. М. Богуш, цілу низку негативних явищ, які не могли спокійно обійти наковці, з-поміж них і феномен «наси́льство» (А. Богуш, Н. Гончарова, А. Гусейнов, Х. Госс-Майер, О. Должиков, Ф. Думко, А. Зеленський, К. Ігошев та ін.) [2]. Особливо актуалізувалася проблема «наси́льства» на сучасному етапі зумовлені подіями на Сході України, в Сирії та інших країнах. На разі сучасна преса рясніє такими фразами, як «наси́льство у світі», «наси́льство в суспільстві», «наси́ль-

ство в сім'ї», «психологія наси́льства», «етика ненаси́льства», «педагогіка миру і ненаси́льства». Визначимо, що за останні роки виросло покоління молоді виховане на прикладах щоденної демонстрації жахливого мистецтва наси́льства: це телебачення, це відео, фільми, лави художньої макулатури [1].

З'ясуємо сутність феномена «наси́льство». За Юридичним енциклопедичним словником, наси́льство: «це фізичний, чи психічний вплив однієї людини на іншу, що порушує гарантоване право конституції на особи-